

KRING SVENSKA FÖRSVARSPROBLEM

Av kapten BROR von VEGESACK

DISKUSSIONEN kring Sveriges försvar har under den sista tiden kommit att röra sig huvudsakligen på det politiska planet. Den omdebatterade nordiska försvarsalliansen, som tyvärr inte kunde realiseras, har fångat allmänhetens uppmärksamhet i alldeles särskild grad och kommit att skymma undan vad som krävs av oss själva och vad vi kan göra för att lösa våra egna försvarsuppgifter. Avsikten med denna artikel är att belysa några av de specifikt svenska försvarsproblemen utan att närmare beröra de politiska förändringar, som har inträtt i samband med att gränslinjen mellan öst och väst nu går över Sverige.

I en tidigare artikel berördes ett par av de nya aspekter, som ett framtida krig kan komma att erbjuda. Särskilt framhölls där, att bekämpningen av målen bakom den egentliga stridsfronten, av storstäder och industri, kan komma att spela en mycket framträdande roll även i ett framtida krig.

Ett av de väsentligaste intressena för båda makterna blir under sådana förhållanden att skaffa sig baser, varifrån motståndarens angrepp kan störas eller varifrån egna företag kan utföras. Skandinavien är en sådan bas.

I vinterns och vårens politiska debatt ha skälen härför framkommit så klart, att det är onödigt att här närmare motivera dem. En kort sammanfattning är tillräcklig.

Öst har stora fördelar av att kunna gruppera sin luftbevakning vid Skandinavien västkust och delar av sitt jaktflyg i Skandinavien. Därigenom skulle västmakternas flygföretag kunna mötas avsevärt tidigare med luftförsvar, än om den första försvarslinjen gick vid Östersjöns östkust. Disponerar Öst över de skandinaviska länderna kan också Östersjöns inlopp hållas öppet och ryska ubåtsbaser upprättas och hållas vid liv i Norge. Slutligen skulle en säker garanti vinnas för att västmakterna inte fick baser i Skandi-

navien, vilket skulle medföra väsentliga nackdelar för det ryska försvaret. Östmakten har därför ett bestämt positivt intresse av att disponera över de skandinaviska länderna.

Västmakterna ha å sin sida ett mycket stort intresse av att hindra östblocket från att vinna fast fot i Skandinavien och skulle dessutom själva ha fördel av att äga baser i Skandinavien, där bl. a. flygstridskrafter, främst eskortjaktförband, kunde grupperas. Från nuvarande baser nå västmakterna t. ex. inte Moskvaområdet eller Leningrad med jakteskorterade flygföretag, men från skandinaviska baser är detta möjligt.

Vårt territorium är således eftersträvansvärt liksom många andra länders. Vi stå dock i viss mån i särställning. Medan en militär operation i Europa berör hela kontinenten och knappast kan anses vara avslutad förrän slaget om kontinenten har avgjorts, så kan ett företag mot Skandinavien utföras såsom en isolerad operation. En erövring av det vattenomflutna, med ur stormakts-synpunkt relativt svaga styrkor lättförvarade Skandinavien, får därför en mera definitiv karaktär än mer eller mindre tillfälliga frontförflyttningar på kontinenten. Sedan operationen är genomförd, är risken för bakslag mindre än på andra håll. Detta förhållande är särskilt allvarligt, om vi äro militärt svaga, ur stånd att bjuda effektivt motstånd.

I dag befinner sig såväl Danmark som Norge i ett utpräglat militärt svaghetsstillstånd, vilket kan locka en angripare till ett blixtagrepp. Sverige är avsevärt bättre förberett än våra västra grannländer, men för en stormakt te sig dock våra stridskrafter inte alltför imponerande. Även mot oss kan en blixtockupation komma att prövas.

Motsättningarna mellan öst och väst ta sig ibland sådana uttryck i pressen och framför allt i den utländska radion, att ett omedelbart krig kan synas vara förestående. Det kan därför vara av intresse att söka bedöma krigsriskerna.

I dagens läge disponerar östblocket över de ojämförligt största lantmilitära stridskrafterna, ett relativt starkt flygvapen och enligt sannolika uppgifter en icke föraktlig ubåtsflotta, som är under tillväxt. Västmakterna lida stor brist på landstridskrafter, men å andra sidan ha de atombomber, starka flyg- och sjöstridskrafter, med stor övervikt i fråga om strategiskt bombflyg, samt förfogar över en industri, som snabbt kan omställas för ytterligare produktion av stridsmedel. Varken öst eller väst är emellertid ännu förberedd på ett krig.

Skulle ett krig trots detta bryta ut inom allra närmaste tiden, har man skäl att vänta sig en segerrik rysk frammarsch i Europa, liknande den, som tyskarna utförde under andra världskrigets första skede. Vad detta skulle innebära för de ockuperade delarna av västeuropa och för krigets varaktighet är tyvärr alltför tydligt. I det långa loppet torde dock östblockets segerchanser vara ytterligt små, vilket måste stå klart även för de ledande i öster. Det borde därför vara ett bestämt intresse för alla parter att framför allt nu undvika ett öppet krig. Men utvecklingen följer inte alltid statsmännens intressen. Kontrollen kan glida de ledande ur händerna och ett krig kan uppstå som följd av akuta friktioner på något av de områden, där intressena nu korsas. En sådan risk finns, men den bör inte överdrivas, enär den centraliserade kontrollen över östkombinatet är stark och västdemokratierna naturligtvis ha stor motvilja mot ett krig.

Motsättningarna mellan öst och väst äro emellertid, efter vad man nu kan se, snarare av kronisk än akut art. Det är lätt att inför de akuta problemen, vilka givetvis i första hand måste lösas, glömma bort den kanske allvarligare situation, som kan uppstå om fem, tio eller tjugu år, då östblocket förfogar över atombomber, har återuppbyggt de förstörda områdena, förnyat sin industri och assimilerat randstaternas 100 miljoner människor, medan å andra sidan kanske västmakternas militära styrka avtagit inför de till synes minskade akuta krigsriskerna. Att spå om framtiden är emellertid otacksamt, utvecklingen följer sina egna linjer, och vi få hoppas, att en sådan tyngdpunktsförskjutning, som den här skisserade, inte inträffar. Men vi kan inte se bort från riskerna på längre sikt i dagens försvarsdebatt.

Den akuta situationen är dock avgörande för vårt ställningstagande på kortare sikt. Det är mot dagens angreppsformer vårt försvar måste stå redo.

Ett anfall mot Sverige kan ske på många sätt. Det kan startas som ett blixtanfall, kanske mot Skandinavien i dess helhet, det kan utvecklas som en deloperation i ett större sammanhang i samband med operationer på kontinenten, det kan utföras såsom en »saneringsoperation», sedan de övriga nordiska länderna först har bevingats. Under alla förhållanden komma sannolikt anfallen från många håll samtidigt i avsikt att splittra det svenska försvaret och söka inge ledning och folk en känsla av hopplöshet inför övermakten.

Sverige är ett litet land och kan inte räkna med att i längden

stå emot en stormakts anfall. Den tankegången har varit den förhärskande, när Sveriges ställning mellan öst och väst har diskuterats under den sista tiden. Tesen är ovedersäglich, men den kan missförstås, liksom alla teser. Den har hos många väckt ett intryck av att vårt försvar kommer att ställas mot en stormakts samlade resurser, vilket med all sannolikhet inte är tänkbart under nuvarande politiska och militärpolitiska läge.

Skulle vi komma i krig, blir det i samband med ett tredje världskrig, där stora fordringar ställas även på motståndarens stridskrafter. I det spelet äro vi endast ett led i ett större sammanhang, om än ett viktigt led. Motståndaren kan samla överlägsna styrkor mot oss och låta sina ljugeldar braka över oss, men huvudintresset knyts ändå till andra frontavsnitt, där det slutliga avgörandet till sist skall falla. För en kortare tid kunna vi bli huvudmål för hans stridskrafter liksom Danmark och Norge var huvudmålet för die Wehrmacht den 9 april och tiden närmast därefter, men motståndaren måste hela tiden väga styrkan av de mot oss insatta krafterna mot det nödvändiga behovet på andra, akuta eller latent, krigsskådeplatser. Vad vi kunna vänta är således strid mot en överlägsen fiende, men inte den ensamma kampen mot en förkrossande övermakt. Vilka styrkor en motståndare kan tänkas komma att sätta in mot oss är beroende på hur läget är på andra håll.

Inleds kriget mot Skandinavien överraskande vid krigets utbrott, eller sedan kriget i Europa har tillfälligt stagnerat, kan starkare krafter sättas in mot oss än om krigshandlingar samtidigt pågå på andra håll. Ett regelrätt blixtanfall mot oss är således en fullt tänkbar möjlighet. En väsentlig fordran på våra stridskrafter är därför, att de skola vara lämpade för att avslå ett blixtingrepp av den typ, som ovan har skisserats, ett anfall, som såväl riktar sig mot landets ledning, enskilda medborgare och livsviktiga verksamhetsområden som mot de svenska försvarskrafterna, i luften, till sjöss och till lands.

Blixtanfallet ställer de största kraven på oss som medborgare, på våra stridskrafter och på vår beredskap. Terroranfall mot Stockholm och andra storstäder kan förekomma i avsikt att demoralisera befolkningen och framtvinga en omedelbar kapitulation. Från luften kunna styrkor landsättas på strategiskt viktiga punkter, varigenom våra stridskrafter genast ställas inför svåra uppgifter, allt under det att motståndarens flyg anfaller våra flyg- och flottbaser, kommunikationer och trupptransporter i av-

sikt att försvåra mobiliseringens genomförande och stridskrafternas ingripande mot stridsområdena. Från havet och över landgränsen kan invasion igångsättas samtidigt, varigenom kravet på stridskrafterna ytterligare skärps.

Kravet på hög beredskap träder här i förgrunden. Civildförsvaret skall kunna fungera på ett minimum av tid, flygvapnet skall från sina baser omedelbart kunna gripa in mot fientliga flygföretag, vare sig dessa rikta sig mot städerna eller sker i form av lufttransport av trupp, eller sättas in mot andra aktuella, lönnande mål, flottan måste hinna sättas in mot fiendens överskeppningsföretag och armén skall kunna mobiliseras på ett minimum av tid, vilket ställer alldeles särskilda krav på en decentraliserad mobilisering. Snabba och lättrorliga markförband, bestående av pansar och cyklande infanteri, måste kunna koncentreras till de aktuella stridsområdena.

Det är för att tillgodose bl. a. dessa krav, som de senaste förändringarna i krigsmaktens organisation har vidtagits eller projekterats. Den av regeringen föreslagna utökningen av jaktflyget, med 50 procent vid tre flottiljer, skulle betyda en högligen önskvärd förstärkning av vårt luftförsvar, till fördel för hela riksförsvaret.

Organisationen av pansarbrigader, i vilka såväl pansartrupp som cyklande infanteri och motoriserat artilleri ingår, är också ett led i denna strävan. Dessa förband lämpa sig väl för många olika typer av strid, men speciellt för ingripande mot luftlandsatt trupp. Den pågående moderniseringen av armén i övrigt har samma ändamål.

Lika viktigt är det ur beredskapssynpunkt att flottans fartyg får erforderligt skydd på sina baser i utsprängda bergtunnlar, varigenom de får avsevärt ökade möjligheter att överleva den fientliga flygförföljelsen och gripa in överraskande vid rätt tidpunkt, och att civildförsvaret får en sådan utformning, såväl organisatoriskt som utbildningsmässigt, att det kan träda i funktion så gott som omedelbart. Det måste hälsas med särskilt stor glädje, att civildförsvarets värde för riksförsvaret numera står klart för de flesta.

Slutligen är alla medborgares personliga beredskap mot påfrestningarna vid ett krig av största vikt. Härmed avser jag inte enbart ett underhållande av erforderliga militära kunskaper och fysisk spänst, utan fastmer den moraliska beredskap, som gör det möjligt för oss alla att uthärda krigets påkänningar utan att

paralyseras eller bryta samman inför dem, samt kännedom om vad kampen verkligen gäller.

Lyckas inte motståndaren att genom dessa koncentrerade anfall bringa oss på knä, utvecklas blixtangreppet till en militär operation på längre sikt, varvid målet är att nedkämpa våra stridskrafter och genomföra en ockupation av landet.

Blixtanfallet är emellertid inte den enda angreppsform, som kan tänkas. Utförandet av ett blixtanfall ställer mycket stora fordringar på den anfallandes stridskrafter, planläggning och förmåga att minutiöst leda och samordna företag av denna stora omfattning. Detta är en av anledningarna till att blixtangrepp i dess egentliga mening så ytterligt sällan har kommit till utförande i krigshistorien. Speciellt Ryssland har hittills föredragit att bygga sina militära operationer på sin överlägsenhet i massa framför mera utspekulerade blixtkrigsmetoder.

Skulle angreppet mot Sverige börja först sedan ett europeiskt krig är i gång, är det inte givet, att en motståndare har resurser att genomföra ett regelrätt blixtangrepp ens mot ett land av vår ringa storlek, i all synnerhet som man måste räkna med att våra styrkor då har en starkt ökad beredskap. Under sådana förhållanden får kriget sannolikt mera likhet med de krig, som Finland utkämpade under andra världskriget. Även ett misslyckat blixtanfall kommer att få en liknande karaktär. I detta fall är det vår uthållighet, som sätts på de hårdaste prov. Djupet av vårt försvar blir en av de viktigaste faktorerna, varje medborgares aktiva insats vid fronten, vid fabriker, i civilförsvaret, bakom fiendens linjer, med andra ord hela folkets försvar. I sista hand är det folkets försvar, som blir den avgörande faktorn. Utan detta djupförsvar är vårt försvar inte mycket värt i längden.

Efter andra världskrigets slut råde helt naturligt en stor tvekan om hur ett svenskt försvar skulle vara uppbyggt. Härtill bidrog dels osäkerheten om den framtida politiska utvecklingen, vilken bl. a. fick sitt uttryck i försvarskommitténs optimistiska bedömning, att en fredsperiod av icke obetydlig längd stod för dörren, dels på svårigheten att bedöma de nya stridsmedlens inflytande på krigskonstens utveckling. Fyra år efter krigshandlingarnas slut har man lättare att uppskatta de risker, som tyvärr uppstått i samband med världens politiska klyvning, och man har haft tid på sig för att penetrera de nya vapnens verkningar och sannolika inflytande på krigets struktur. Någon större grad av tveksamhet hur de nya stridsmedlen komma att inverka på ett

framtida krig behöver inte finnas i dag. Däremot omöjliggör givetvis våra begränsade resurser en ögonblicklig modernisering av krigsmaktens utrustning. Den måste ske på längre sikt, även om vi i dag ha möjlighet att genomföra en icke föraktlig modernisering och utbyggnad.

Vårt svenska försvar bör därför ta fasta främst på tre faktorer: beredskap mot blixtanfall, en utbyggnad på djupet samt varje medborgares personliga beredskap. Först när dessa tre faktorer fungera i samspel har vårt riksförsvar nått den styrka, som är nödvändig för att vi på effektivaste sätt skall kunna bidra till att undgå ett krigs fasor eller — om kriget skulle komma — värna vår frihet och hindra ett förslavande under en främmande inkräktares knutpiska.
